

Q. No.

1

द्वौ समूहो अनुवदत।

Marks

A

i)

चक्षु येकं गृह्णाते, तुम्ही माझ्याशिवाय
कसे जगू शकाल? तुम्ही आंघोळे व्हाल.
दोळ्यांशिवाय बघू शकणार नाही. प्राणाने जगल,
वाणीने वाचा झालेल, कर्णाने ऐकू शकाल,
मनाने चिंतन करू शकाल, आणि डोळे प्रवेशकर्ते
झालेले.

ii)

ज्याला- ज्याला ती बधायची तो तो नसाप्रमाणेच
आरू लागला. ती आपल्या बुद्धिने विचार करू लागली
(तर्क करित होती) मी देवतांना कसे जाणू?
जलाला कसे झोळू? असा विचार करणारी ती
वेद विदर्भ केल्या आतिशय दुःखी झाली.

(B)

i)

या भिक्षुणाचा लेप सुकलेल्या भिंतीवर लीनव
लावावा. पांढऱ्या शंखांचे पिठाक्षमणे चूर्ण करून
त्यात वज्रलेप मिसळून भिंत गुरूगुकीत ठेवण्यात
हो भिंतीवर लावावा.

(ii)

लक्ष्मीही ज्याच्यात निवास करते, ज्याने कुण्डल धारण
केले आहे, जो वनमाली आहे, सूर्यासारख्या तेजस्वी,
भवाचा पामनहार, मुनिजनांना आनंद देणारा, जय देवदर !

C (i) Q. No.

बालंपणी विद्याध्ययन करणारे, तामुच्यात विजयभोग
येणारे, वृद्धावस्थेत गुनिवृत्ती पाळणारे, अ योगाने
हेह त्यागनाच्या रघुबुलाची मुहिमा मी सांगतो.
त्यांचे गुण ऐकल्यावर तेरणा भिडते.

(ii)

प्रश्न- मला लगेच नाव ~~सेविले~~ शुद्धा माहित नाही.
कदाचित हा मनुष्यवध तर नसेल? कदाचित त्याने
तया तर केली नसेल? वापरो। मी डोळ्यानेच नसि.
जर थोडिल्लानी मला पाहिले तर? तर मला झुनी
समजूत पकडतील. इथे थांबणे योग्य नाही
मी दूरच थांबतो.

(2) (i) धुवो परिच्छेदो लिखत।

A. रघुवंशास्य मङ्गलश्लोक -

वागधरिविव संप्रक्तो वागधरितिपत्सथे।

जगतः प्रसरो वन्द्ये पार्वती परमेस्वरो ॥

पार्वती - व शंकराची स्मार्थना केली आहे.
माझ्या वाणी सगळ्यांना समजावी, त्याचा
अर्थ उमजावा अशी तर्धेन कालिदास शीकर -
पार्वतीला अतो आहे. शीकर - व पार्वती
त्यांचे आराध्य दैवत असावे. गुर्यांभी संवत्स
मंगल करावे या अतिविश्व निश्चय आहे.

Q. No.

३) दमयन्त्याः चित्तसम्भ्रमः — महाभारतातील
 कनकपर्वतून घेतलेली कथा दमयन्ती स्वयंवर
 मेल - दमयन्तीच्या स्वयंवरचा प्रसंग.
 सर्व देवता नलरूपात सभामंडपात प्रवेश
 करतात. एकसारखे विलगारे पापपुरुष बघून
 ती खऱ्या नलाका ओळखू शकत नाही.
 ज्याला - ज्याला ती बघत होती तो-तो तिला
 नलासारखाच भासत होता त्यामुळे ती खूप
 शस्त्रामित झाली, व देवतांना विनंती करू
 लागली. देवतांच्या हजेरुळे तिला देवतांची
 लक्षणे ओळखता आलीत, व तिने खऱ्या
 नलाला ओळखले.

४) उपनिषदवर्णन - उप + णि + षद् + लृट् प्रत्यय
 जवळ जाणे असा अर्थ. अथर्व १०
 उपनिषद आहे. वेदान्त म्हणजे उपनिषदाची
 सुकवात होय. उपनिषदांमध्ये कुथेच्या
 माध्यमाने 'आत्मतत्त्व' समजावून सांगण्याची
 प्रयत्न केला आहे. यम-न्यिकेत संवाद
 विश्वामित्र- खेतकेतु - याज्ञवल्क्य गार्गी
 शृगु - भार्गव संवादात ब्रह्मतत्त्व समजावून
 सांगण्याचा प्रयत्न केला आहे. उपनिषदाची
 धावा आदेशय साधी सरळ व सोपी आहे.

Q. No.

3. सरलवर्ध स्वर्दीशुक्त ।

(i) हेमः संलक्ष्यते - - - - - स्वामीकापि वा ।

संदर्भ- रघुवंशातील वाक्य. कर्ण कालिदास.
 रघुवंशाची महती सांगणारे वाक्य काव्य.
 अज्ञीत तापवत्यावरच सोव्याची सुद्धता विद्वान्
 येते. अज्ञीत

स्वर्दी- श्वनाःच्या) काव्यावरून सांगतांना कालिदासने
 वरील श्लोक सांगितला आहे. विद्वान लोक
 यांगल्या वाईटाची निवडे करण्यास समर्थ असलेल्या
 विद्वानांनी हे कवि. कर्ण सोमो अज्ञीत
 तापवत्यावरच कसा उतरते.

(ii) तेन समिण - - - - - त्रदिशान्तु मे ।

संदर्भ- महाभारतातील वनपर्वणीतील बलदमयन्ती
 स्वर्धवर कथा. दमयन्तीला जलास
 श्लोक येव्हास सञ्जुम होतो त्यावेळी तिने
 देवतांना प्रार्थना करताना वरील वाक्य
 उच्चारले आहे.

अर्थ- जलावाचून मी कोणावरही त्रेम केले नाही हे
 सत्य जाणून त्याच्यायोगाने देवांनी ताय
 मला दयावा.

स्वर्दी- दमयन्तीचे जलावर खरे त्रेम होणे, तिने जलास
 कोणाचाही विचार केला नव्हता. भाविनीचे
 मापलं पती व्हावा ही तिची मनोमन इच्छा होती
 कारण मनाने आधीच तिने जलावरले होते.
 म्हणून दमयन्ती वरील प्रार्थना देवांना करते.

Q. No.
1)

यः - - - प्रकाशते स जीवति ।

संदर्भ - एहि मृत्यु स्वागतं ते? या नाटकातील वाक्य लेखक प्रभाकर आतर्थडे. भाष्य) काळातील सात्य परिस्थितीचे विडम्बनात्मक नाटक.

अर्थ - जो पळतो तो जगतो.

स्पष्टीकरण - प्रकाश मृत्यु सांगाय हे समपूर्ण विनोद निघून जातो त्यावेळी त्याच्या ~~क~~ पार्थिव्या मरतीने एक याचक शिक्षा भागते. पण याचकाच्या मनात विचार येनात की याची टापा तर साली नसेल. आणि ज्याने क्वाला उधे ठेवले त्याचेच तर याले मरले नसेल ना असे विचार त्याच्या मनात येनात आणि आपण या प्रताळी उधेच ठेवून पळून जावे असा विचार तो करतो.

(ii) लेपाय चित्रकर्षि - - - प्रयक्षते ।

संदर्भ - मानसोल्कासाठी चित्रवर्णन. चित्रकाव्यासाठी लांगोलाच्या रंगांचे व लेपाचे वर्णन यात केले आहे.

अर्थ - चित्र काव्यासाठी लांगोलाच्या लेपाबद्दल सांगतो.

स्पष्टी - शुरुकृत्या नसलेल्या श्वाचस्पदगे नसणाऱ्या

Q. No.

चुन्याने गिरीवा केलेल्या अिंतीपर चित्र काढण्यासाठी भावायच्या नेपावपु सांगितले आहे. म्हशीचे ताजे चामडे घेऊन ते लोव्याप्रमाणे चिकटसर होईपर्यंत पाळान उकळवि. ते चिकट रूप काढ्यावर चढवावा आणि तो कडेक होईपर्यंत काढवावा. यामा वृषलेप म्हणतात.

Marks

(C)

प्रकाशस्य आत्मघात विचारः -

एहि मृत्यो! स्वागतं ते प्रभाकर
आतळंडे लिखितं मारु विनोद आणी
प्रकाश दोधे मित्र. प्रकाश आपल्या
कुटुंबामुळे कंटाळला आहे. त्याची पत्नी
त्याला सोडून दुसऱ्या सोनात पळून गेली आहे.
त्यामुळे त्याला जगण्याची इच्छा नाही, म्हणून
तो विनोद मा (आपल्या) मरणाची इच्छा
आहे असे बोलून दाखवतो त्याच्या विनोद
त्याला विविध मरणोपाय सुचवितो.

- विषप्राशन - विषात बेसर्क असणे.
- समुद्रात उडी मारणे - पोहता नयेणे. खारे पाणी.
- रेल्वे खाळी जाणे - रेल्वेचे वेळापत्रक सुरकीत नहि.
- विमानमात्रा - खूप खर्च लागतो.
- द्वितीय विवाह - नको म्हणजे आत्महत्याच आहे.
- हिंदी चित्रपट कथा ऐकणे.

Q. No.

य. अ. सान्धि. विग्रहं कुरुत।

- (i) उडुपेन + भास्मे।
 (ii) इव + अचलम्।
 (iii) वाग् + उवाच।
 (iv) पश्यत + चित्रम्।
 (v) कवेः + इदम्।

(श) रूपपरिचयं कुरुत।

- i) शीतुम् - श्चु तुमन्त, पू. का. धा. तुमन्त भव्यय.
 (ii) गात्रेषु - गात्रम् (मर्कु) सप्तमी बहु. वचन.
 (iii) सुधया - सुधा भा कारन्त (स्त्रीलिं) तृतीया व. व.
 (iv) प्रभुष्य - प्र + युञ्, धा. सा. ल्यबन्त भव्यय.
 (v) प्रार्थः - प्रार्थ (न कारन्त) (पुं) तृतीया व. व.

(B) i) मन्वः कविचशः प्रार्थी गामिष्याम्युपहास्यताम्।
 प्रांशुलभ्ये फले लोभापुद्गलद्वुरिव वामनः॥
 अथवा कृतवाङ्कारे केशोऽस्मिन्पूर्वस्वरिभिः
 मर्गौ फले वृषसमुक्तीर्णो स्वतस्येवास्ति मे जातिः॥

(ii) Q. No. जनकसुताकृतभूषणो जितवूषणो ॥
श्रीमुखचन्द्रचक्रो जय जयदेव हरे
समरशमितदशकण्ठो जयदेव ॥

आभिनवजगद्धर सुन्दर दूतमन्दर ॥
श्रीमुखचन्द्रचक्रो जय जयदेव हरे ॥

(e) संस्कृतेन उत्तरत)

(i) शङ्करपार्वती, देवता नाव्दीश्लोके वर्णिता।

(ii) जलः विषध देशस्य आधिपतिः।

(iii) प्राणसंवादः बृहदारण्यक उपनिषदी वाक्यः।

(iv) प्राणसंवादः बृहदारण्यक उपनिषदि वर्तते।

(v) सूक्ष्मा, स्थूला, मह्यमा लेखन्यः सन्ति।

(v) विनोदेन माया ये महर्षयश्च भ्रमणं, वसनं, निवासः च तद्वत्तम्।

(d) विष्णोः विख्यातः।

A) i) विजिगीषु - जेतुम् इच्छा। निंकष्यायी इच्छा।
असणारा. रघुवंशीय राजे विजिगीषु भाहित.

ii) सूर्यप्रभकोवंशः - रघुवंशीय विशेषण. सूर्यवंशी राजे भाहित.

Q. No.

(B)

1) दमयन्ती - भीमराजाची कन्या. विदर्भ राजकुमारी, नलावर तिचे आशय प्रेम होते. नलाशीच आपला विवाह व्हावा हीच इच्छा. स्वयंवरात नलाचे रूप बघण्यासाठी देवतांना तार्थना करते.

Marks

(ii)

सभामंडप: - सोन्या खांबांनी सजवलेला, महाद्वारांनी युक्त, पुष्पहार लावलेले. आहेत. विविध रत्नजडीत आसन आहेत.

(C)

पञ्चप्राणा: - प्राण, अपान, व्यान, उदान, समान. स्थळ करणे.

(ii)

महाकुक्ष्य: सैन्धव: - सिंधुप्रवाहातील घोड्यांचे वैशिष्ट्ये तेथील घोडे खूब उमेद आहेत.

(D)

i) शुद्धा: वर्ण: - रंगाच्या प्रकारातील एक यात कुठल्याही रंगाची ^{मिश्रण} ~~मिश्रण~~ नसते त्यामुळे माला शुद्ध वर्ण म्हणतात.

(ii)

मिश्रवर्ण: - मूळ रंगात (शुद्ध) विविध रंगाचे मिश्रण केलेले असते म्हणून माला मिश्रवर्ण म्हणतात.

— X —